

ANALIZA JURIDICĂ A IMPACTULUI PROIECTULUI DE EXTINDERE HIDROENERGETICĂ ASUPRA ECOSISTEMULUI TRANSFRONTALIER NISTREAN

Natalia ZAMFIR

În ultimele decenii, lupta pentru protejarea mediului înconjurător, de la nivel local și regional, s-a transformat într-o sarcină globală care, în contextul aprofundării crizei ecologice, poate fi rezolvată numai prin consolidarea eforturilor comune ale întregii comunități mondiale, în mod cuprinzător și în ordinea prioritară, deoarece poluarea mediului și degradarea afectează în mod direct condițiile de supraviețuire și sănătatea umană, interesele economice ale societății și perspectivele dezvoltării sale durabile.

Susținem poziția că cel mai important aspect al dezvoltării durabile este faptul că managementul de stat al propriului său mediu înconjurător a devenit o chestiune de interes internațional într-un mod sistematic. În plus, în măsura în care dezvoltarea durabilă poate fi privită ca un principiu care implică un anumit grad de supraveghere internațională – se poate spune că acest aspect al protecției mediului înconjurător poate fi privit, implicit, ca o problemă de „preocupare

comună”, deși Declarația de la Rio, în mod direct, nu afirmă acest lucru [1, p.129].

Organizațiile neguvernamentale și oamenii de știință din Republica Moldova și Ucraina și-au exprimat, în repetate rânduri, îngrijorarea față de efectele activității hidrocentralelor electrice, existente la Novodnestrovsk, care deja au schimbat regimul hidrologic și temperatura apei râului Nistru, care amenință serios biodiversitatea bazinului. Mai mult, normele tehnice depășite de funcționare a centralelor hidroelectrice, care nu corespund noilor riscuri ale schimbărilor climatice și care provoacă un deficit de apă în Bazinul Nistrean, de asemenea, nu prevăd un nivel minim de apă garantat, ceea ce duce, în consecință, la disfuncția capacității de autosalubritate a râului și distrugerea ecosistemului său unic.

Această situație este agravată de următorii factori: voința politică slabă a celor două guverne și ignorarea obligațiilor internaționale; indisponibilitatea să-și îndeplinească angajamentul de a implementa standardele europene de mediu. Toate aceste realități, care împovărează calea dezvoltării durabile, sugerează ideea incapacității de a găsi o soluție echilibrată în problema construcției de șase noi centrale hidroelectrice pe Nistru (cinci pe albia râului și una derivată). Cabinetul de Miniștri al Ucrainei a adoptat, la 13 iulie 2016, Programul de dezvoltare a hidrocentralei ucrainene până în 2026, care prevede construcția cascadei Nistrene de Sus.

Având în vedere că râul Nistru este un bazin hidrografic transfrontalier între Moldova și Ucraina, artera principală în țara noastră și al doilea după mărime fluviu al statului vecin, prevenirea, evaluarea strategică a impactului asupra mediului, managementul apelor cu suprafață transfrontalieră și subterană, precum și protecția acestora, eliminarea riscurilor provocate de activitatea umană, îmbunătățirea protecției biodiversității și a ecosistemelor, adaptarea la schimbările climatice ar trebui să constituie o prioritate, la nivel politic, în procesul de îndeplinire a prevederilor convențiilor internaționale, care sunt ratificate de ambele state [2], iar implementarea lor este posibilă numai în cazul luării în considerație a priorităților cooperării internaționale și regionale pentru asigurarea dezvoltării durabile a regiunii.

Proiectul edificării unei cascade de centrale hidroelectrice pe Nistru amenință cu o scădere semnificativă a nivelului apei, inundarea

terenurilor agricole, dispariția animalelor enumerate în *Cartea Roșie*, deteriorarea calității apei potabile și provocarea de alte consecințe nefaste, care ar putea avea și un efect negativ asupra sănătății publice. Potrivit oamenilor de știință, continuarea dezvoltării rețelei hidroenergetice a râului va duce la o catastrofă ecologică și în regiunea Mării Negre.

Nistrul se revarsă în Marea Neagră, care primește deja mai puțin cu 40% din debitul de apă potabilă din afluenții râului, motiv pentru care nivelul de hidrogen sulfurat a crescut semnificativ. Potrivit opiniei expertului Elena Zubkov, în cazul în care acest strat se va ridica în sus, într-o rază de 300 km nu vor mai exista ființe vii. Adâncimea maximă a Mării Negre constituie doar doi kilometri. Totodată, grosimea stratului de așa-numita apă pură, în care este centrată viața, constituie doar 100 de metri. Stratul de suprafață al Mării Negre este predominant de apă de originea râului, adică nivelul său este menținut de cantitatea apei revărsate din râu [3].

Relațiile interstatale privind cooperarea în domeniul conservării și dezvoltării durabile a fl. Nistru este reglementată de un Acord bilateral, care a fost semnat la 29 noiembrie 2012 la Roma, la cea de-a 6-a sesiune a Reuniunii părților la Convenția privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontaliere și a lacurilor internaționale [4]. Ucraina a ratificat tratatul în iunie 2017, care, în opinia noastră, este o mare realizare, însă perioada îndelungată de punere în aplicare a Acordului a avut un impact negativ asupra conținutului real al acestuia și semnificației lui prin prisma situației actuale și noului plan ucrainean de dezvoltare hidroenergetică. Textul Acordului este necesar a fi revizuit, astfel încât să se propună modificări corespunzătoare realităților, pornind de la necesitatea căutării de soluții juridice a unui număr de probleme: un nivel minim garantat de apă în râu, captarea și evacuarea apei, asigurarea securității ecologice mediului, creșterea gradului de conștientizare publică și participarea la procesul de luare a deciziilor și, nu în ultimul rând, garantarea respectării prevederilor acestuia și instituirea sistemului de compensare a daunelor cauzate.

Printre cele mai presante probleme juridice de asigurare a securității ecologice în această regiune se numără lipsa reglementării statutului juridic internațional al fluviului Nistru, care nu este definit

in Acordul menționat supra. Prin urmare, statutul juridic al fl. Nistru urmează a fi edificat în baza acordurilor interstatale, elaborate de statele de coastă din regiune, având în vedere potențialul natural și socioeconomic al acestora, fapt ce va permite introducerea elementelor noi ale regimului juridic, în conformitate cu standardele internaționale.

Analiza conținutului Acordului semnat de Republica Moldova și Ucraina ne permite a concluziona că documentul nu oferă o delimitare clară a zonei teritoriale a bazinului fluviului Nistru, care, în opinia noastră, face imposibilă reglementarea regimului juridic de utilizare și de protecție completă a apelor, în zonele care diferă unele de altele. Mai mult, zonarea bazinului fluviului Nistru va contribui la elaborarea metodologiei pentru îmbunătățirea sistemului de aplicare a taxelor existente și metodelor de calcul al mărimii prejudiciului, în scopul de a pune în aplicare principiul „poluatorul plătește“, care actualmente se confruntă cu anumite dificultăți aplicative.

O atenție deosebită trebuie acordată procesului de formare a normelor acordurilor interstatale, care presupune atragerea statelor din regiunea Mării Negre, având în vedere interacțiunea impactului asupra Nistrului și Mării Negre. Ținând cont de situația din regiune, apare necesitatea evidentă de a crea un organism interstatal, acordându-i competențe vaste cu referire la râu și de gestionare a ecosistemului maritim, necesare pentru a asigura un regim ecologic garantat în regiune. Aproape toate activitățile semnificative, din punct de vedere ecologic, din cadrul gestionării bazinului Nistru și a bazinului Mării Negre, ar trebui să fie realizate de către statele costiere prin intermediul acestui organism și să fie monitorizate de acesta din urmă. Având ca punct de reper practica internațională de gestionare comună a corpurilor de apă transfrontaliere, a ecosistemelor acvatice, urmează a fi determinată forma optimă a activității comune în zona bazinului râului și structura organizatorică funcțională a acestui organ. În același timp, sistemul de management ar trebui să aibă nivele teritoriale diferite, în raport cu: Marea Neagră ca tot întreg, bazinul fl. Nistru, unitățile administrativ-teritoriale (republică, oraș, raion).

Referințe:

1. BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *International Law and the environment*. Oxford University Press 2009, p.129.

2. Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontier (Convenția Espoo) la 25 februarie 1991. În: Ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, vol.7; Convenția de la Helsinki, din 17.03.1992, privind protecția și utilizarea ceasurilor de apă transfrontiere și a lacurilor internaționale. În: Ediția oficială *Tratate internaționale*, 1999, vol.7; Convenția de la Aarhus, din 25 iunie 1998, privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu. Hotărârea Parlamentului nr.346-XIV din 7 aprilie 1999.
3. ЗУБКОВА, Е. *Молдова может оказаться в зоне поражения Катастрофического взрыва* [Accesat 17.06.2018] Disponibil: <https://ru.sputnik.md/incidents/20170211/11196945/vzriv-serovodorod-cernoe-more.html>.
4. Acordul Guvernului Republicii Moldova și Cabinetului de Miniștri al Ucrainei privind colaborarea în domeniul protecției și dezvoltării durabile a bazinului râului Nistru, semnat la Roma la 29 noiembrie 2012. *Monitorul Oficial*, nr. 15-17 din 22.01.2013.